

10 mesures contra la llibertat d'expressió

Ismael Peña-López

L'escriptor Isaac Asimov va posar en paraules de Salvor Hardin, l'astut alcalde de [Fundació](#), una màxima que s'ha fet famosa en política: "La violència és l'últim recurs de l'incompetent". El que no aclareix Hardin, ni Asimov, és qui és l'incompetent: si aquell que fa ús de la violència, o bé aquell que limita el camp d'acció dels altres de manera que es veuen [abocats a utilitzar la violència](#), no com a últim recurs, sinó com a únic recurs.

La X Legislatura d'Espanya probablement acabarà (en sentit cronològic) amb una nova Llei electoral que algunes veus (moltes, poques) ja s'han afanyat a titllar de tupinada, en el pitjor dels casos, o d'atac a la pluralitat d'idees, en el millor. Però la Llei electoral no haurà arribat sola, sinó que hi haurà seguit un llarg camí de retallades de la llibertat d'expressió, directament camuflades sota altres aparences o indirectament causades per la prioritització d'altres drets.

Nova llei electoral

La proposta de reforma de la Llei orgànica de règim electoral proposa, entre altres coses, que als municipis hi governi la llista més votada. És a dir, que el resultat de les eleccions municipals determinarà directament —sense possibilitat de negociacions, pactes, a una única volta— qui serà el nou alcalde i que serà qui formi govern. Aquesta reforma silencia totes les veus menys una al consistori, una veu que no necessitarà majoria absoluta, sinó simple... per poder governar amb majoria absoluta. Com deia més amunt, l'actual correlació de forces en molts municipis espanyols, especialment capitals de província, fa sospitar que aquest sigui un moviment que voreja la tupinada. Sigui com vulgui —de bona o mala intenció—, la llibertat d'expressió es veurà reduïda en eliminar la representació de molts ciutadans que no van votar la llista majoritària.

Nova Llei electoral a Castella - la Manxa

La nova Llei electoral que tant afectarà les municipals ve precedida per la [nova Llei electoral aprovada a Castella - la Manxa](#) el 21 de juliol de 2014. En aquesta llei, i fonamentada per economitza les despeses de la democràcia, es redueix el nombre de diputats al Parlament autonòmic. Una mesura tan aparentment innocent canvia dràsticament l'aritmètica parlamentària i fa més cara, en nombre de vots necessaris, l'obtenció d'un escó al Parlament. De nou, menys veus polítiques, amb també menor proporcionalitat respecte al mosaic ideològic del ciutadà que, per construcció, veu limitada la seva llibertat d'expressió.

Llei de Protecció de la seguretat ciutadana o 'lleï mordassa'

Queixar-se de les lleis anteriors, protestar o proposar protestes, fins i tot deliberar en determinats espais en un to o formes que puguin semblar sospitosos pot acabar en falta o fins i tot delictes. La [nova Llei de protecció de la seguretat ciutadana](#) preveu prohibir o limitar un gran ventall d'actuacions de la ciutadania i de la societat civil amb l'excusa de, precisament, protegir el desenvolupament de l'Estat de dret i de la democràcia. No obstant això, algunes d'aquestes mesures són clarament desproporcionades o bé frenen l'avenç d'una democràcia (també) extrainstitucional que vingui a complementar el treball de les institucions. La "Política amb P majúscula" no és cosa del ciutadà del carrer, com bé té a posar per escrit la nova llei. La llibertat d'expressió que Internet va portar, la llei se la va emportar.

Nova Llei de propietat intel·lectual

Les llibertats a Internet es veuen també limitades amb la nova [Llei de propietat intel·lectual](#), que, per protegir els drets d'(alguns) propietaris d'(algunes) creacions artístiques i culturals [fa retrocedir perillosament la llibertat d'expressió](#) de forma tàcita o explícita. Sense entrar en el debat sobre el concepte mateix de propietat intel·lectual i l'explotació del monopoli dels drets sobre les obres, és inqüestionable que en el solapament dels dos drets hi ha sortit perdent la llibertat d'expressió, tant la relacionada amb l'ús d'aquestes obres per a fins polítics o fins i tot científics com la que no té cap relació amb aquests usos o fins i tot relació amb les obres originals, ja que la llei és de màxims i evita entrar en diferències en l'ús d'Internet per a la comunicació.

Llei de taxes en l'àmbit de l'Administració de justícia

Dirimir aquestes (o altres) qüestions per la via judicial té costos més elevats des de l'aprovació de la Llei 10/2012, de 20 de novembre (de 2012), per la qual es regulen determinades taxes en l'àmbit de l'Administració de justícia i de l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses. Així, aquesta [nova llei eleva la barrera econòmica per accedir a la justícia](#), posant en perill l'accés universal a la justícia per part de qualsevol ciutadà. En aquest sentit, ha estat [recorreguda per inconstitucional](#) perquè dificulta la llibertat d'expressió per la via judicial. S'afegeix a les censures anteriors a través dels parlaments, dels ajuntaments, dels espais de debat públics o del mateix ús d'espais i continguts digitals.

Llei de transparència

Ulls que no veuen, cor que no sent. La Llei de transparència aprovada el 9 desembre de 2013 és també una trava al control de diferents institucions de la democràcia (Govern i Administració, legislatiu, judicial, partits, Corona, etc.), així com a la rendició de comptes. La Llei de transparència és manifestament deficient, tant en comparació d'altres lleis semblants com amb relació als avenços en el tractament de la informació i de les comunicacions. A més, feta la llei, el debat per demanar més i millor transparència queda esgotat per l'existència mateixa de la llei, deslegitimant de facto qualsevol petició en aquesta línia. Ciutadans desinformatos, ciutadans sense llibertat d'expressió.

Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa o 'lleï Wert'

Contra la llibertat d'expressió, no hi ha res de millor que no deixar expressar-se. O no informar. O, directament, adoctrinar. La Llei orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa, suposa una recentralització de moltes competències educatives que ara estaven en mans de les comunitats autònomes. Més enllà de la qüestió competencial, l'existència de diferents models, encara que coordinats, suposava un sistema de contrapesos que evidenciava, sobretot, les diferències. També en el temari. La recentralització, i el canvi de ponderacions en la importància de determinades matèries, fan que la temptació d'afectar els temaris sigui més gran. A més, en el cas de les comunitats autònomes amb segona llengua oficial, aquest canvi de ponderacions, programació i temaris ha afectat especialment les segones llengües oficials, el vehicle per excel·lència de la cultura. De l'expressió. De la llibertat d'expressió.

Iniciatives legislatives populars

És sabut el previsible futur d'una iniciativa legislativa popular a Espanya: la no-admissió a tràmit o, amb sort, el seu rebuig. Només una d'aquestes ILP des de la restauració de la democràcia ha acabat airosa el periple que suposa posar-la en marxa i que acabi sobre la taula dels diputats. Si la maquinària de l'Estat volia forçar que la ciutadania participi per canals institucionals (ni carrers, ni

fòrums d'Internet: el Parlament amb P de Política majúscula), ho ha dissimulat molt des del 1983. Però la cosa ha empitjorat. Amb la crispació política i la deslegitimació de les institucions de la democràcia representativa, ha passat allò previsible: el neguit i l'autocensura. No s'ha presentat cap ILP en l'últim any i mig, eliminant de cop la mitjana de més de cinc iniciatives per any en l'última dècada, 27 de les quals en els últims 3 anys. La llibertat d'expressió és com el gat de Schrödinger: pot ser i no ser al mateix temps.

Consultes no referendàries

Quina és l'última opció d'un ciutadà? Entrar en política. Perdó: en Política. Un Parlament i un Govern sí poden articular mecanismes per fer sentir la veu dels seus conciutadans. Sí? No? No. Tampoc. Oblidem per un moment si els catalans són uns pèrfids sediciosos. Tots ells. O alguns. O uns quants. Quants? No ho sabem: la proposta del Govern de la Generalitat, avalada per una àmplia majoria al Parlament de Catalunya de consultar —de forma no vinculant— els catalans, de preguntar la seva opinió el dia 9 de novembre de 2014, no entra, segons sembla, dins de la llei.

Però no entra no perquè sigui il·legal. No entra perquè la llibertat d'expressió és un destorb. Negar la consulta als catalans no es fonamenta en el manteniment de la unió d'Espanya: ja s'ha vist al Canadà o al Regne Unit que els nacionalismes poden parlar entre ells. La negació de la consulta als catalans és cosina germana de prendre nom i cognoms als reunits a El Retiro pel fet de preparar una protesta davant el Congrés; semblant a tancar pàgines web amb o sense continguts del tipus que sigui com a mesura cautelar, sense jutges pel mig i sense riscos de fuga de ningú ni vides en perill; és similar a demanar documents públics i donar la callada com a resposta; recorda en el fons i en les formes el fet de fer rodes de premsa sense preguntes... ni presència; ens retrotrau al 1885 i el seu Pacte d'El Pardo; va en la mateixa línia, en definitiva, del faci vostè el mateix que jo i no es fiqui en política.

Censura: ni el dret de poder informar sobre això

Això que ara és un decàleg només tenia, inicialment, nou punts. Però els despropòsits contra la llibertat d'expressió no s'aturen. Primer, per la via directa, a través del boicot i de la censura, respectivament, de dos actes de presentació a Holanda de *Victus*, novel·la històrica escrita en castellà per l'autor català Albert Sánchez Piñol i on es relaten les últimes raneres de la Guerra de Secessió en el setge i posterior caiguda de Barcelona. Segon, per via indirecta, amb el canvi (pel que sembla) arbitrari i (aquest sí cert) retroactiu a les exempcions de l'IVA de les televisions públiques que posa en una situació delicada, entre d'altres, la televisió pública catalana. Una televisió que, amb els seus indubtables biaixos, no deixa de prestar un millor o pitjor servei d'informació pública i que ara alguns veuen perillar seriosament —i a la qual cosa caldria sumar-hi el cessament de les emissions de TV3 i de Catalunya Ràdio a la Comunitat Valenciana, o la pèrdua a Catalunya d'un múltiplex de TDT i que també afectaria la televisió pública.

Sigui com vulgui, i deixant al marge el dret a opinar i fins i tot protestar que s'esmentava més amunt, sembla que ni la pluralitat de veus augmentades pels mitjans o la literatura no tenen ja cabuda en determinades concepcions d'una democràcia.

I després es pregunten, ens pregunten, per què tanta desafecció política.